ليکوال: محمد محق
ژباړن: محب زغم

۲۰۲۰/۱۲/۲۵

ماته بېړۍ او زوروړې څپې

د ديني افراطيت د ريښو او نښانو راسپړنه

اوه لسمه برخه

اسلام او هويت په اوسني افغانستان کې:

ډېره اوږده موده، ښايي په څو پېړيو کې، په دې سيمه کې چې اوس افغانستان نومېږي، هغه ديني پيغام چې ډېرو زړونو ته يي لاره کوله، د عارفانو پيغام و چې ويل يي دين د معنويت گوهر له ځانه سره لري او د حقيقت د لټون لاره ده او شريعت دغه تلپاتي گوهر ته د رسېدو لاره ده.

په جوماتونو، خانقاگانو او ان په شپنيو کورنيو باندېږونو کې مثنوي معنوي، د خواجه عبدالله انصاري مناجاتنامه، د غزالي کيمياى سعادت، د سنايي حديقه، د عطار تذکرة الاوليا، د سعدي بوستان او گلستان، ديوان حافظ، او په دې وروستيو وختونو کې د جامي نفحات الانس او د بېدل غزليات لوستل کېږل او ديني او اخلاقي تعليمات به د عمومي ژوند په رگونو کې بهېدل.

د دغو تعليماتو پر بنا، په ټولنه کې به داسي اخلاق بابېدل چې د ځانغوښتني او ځان خوښني پرېښودل، نورو ته درناوی، ظواهر کم ارزښته گڼل او د باطني صفا د اصل منل، تر عقل د عشق غوره گڼل، او د عشق تر سيوري لاندې د خدای له نورو مخلوقاتو سره په گډه اوسېدل په کې شامل وو.

د همداسي اخلاقياتو د خپرېدو په اثر د هويت دعوا، د زه او ته نانددرۍ، د موږ او نورو شخړې، او له دې خبرو راټوکېدونکي دښمنۍ خپل ځای زغم او تېرېدلو ته پرېښوده او گواکي هر چا د حافظ دا خبره بدرگه کوله چې: با دوستان مروت، با دشمنان مدارا.

البته منظور مو دا نه دی چې هيڅ جنگ به نه و، بلکي سختي خونړۍ جگړې هم کېدلي، خو دغه جگړې به عمدتاً هغو حاکمانو او پادشاهانو کولي چې لا ډېر واک، ډېرې ځمکي او ډېر شيان به يي غوښتل او کله کله به يي خپلو جگړو ته ديني رنگ ورکاوه او ښکاره خبره ده چې بېگناه وگړي به هم په کې زيانمن کېدل.

خو له دې سره سره، بيا هم د ټولني ارزښتونه هماغه وو چې د عارفو صوفيانو له تعليماتو څخه حاصلېدل او ان جنگيالي حاکمانو به هم هماغه ارزښتونه منل، سره له دې چې عملي کول به يي نه، خو کله کله به له خپلو کارونو پښېمانه کېدل او د وجدان په عذاب به اخته کېدل. ځيني به کله کله خانقاه ته هم ورتلل او صوفيانه خويونه به يي کول او ځينو به يي د صوفي پيرانو لاسونه ښکلول او دعا به يي اخيسته.

په دې ټولو دورو کې په ټولنه کې همدغسي ديني روحيه چې لږ يا ډېر عارفانه خوند په کې گډ و، چلېدله او ورسره هم مهاله په ټولنه کې د شيخ او مفتي او محتسب لپاره هم ځای ځايگی و او مفسر عالم هم له پامه نه غورځېده. خو، ان د فخر رازي غوندې لوی فقيه عالم به هم د عارفانو احترام کاوه او د خپل تفسير په پای کې به په عارفانه لطايفو پسې هم گرځېده.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په خير و لولئ

البته کله کله داسي کسان هم پيدا کېږي چې د دين په نامه به يې دوکان کړی و او په دين کې به يې خپلې ګټې وټې کولی. حافظ د دې کسانو په اړه ويل چې له قرآن څخه يې د ريا او تزوير لومه جوړه کړې ده او تر هغې پورې چې همداسي ريا کوي، مسلمان به نه شي.

له دې ټولو موردونو سره سره په آخر کې به خلک په هغه پيغام پسې تلل چې زړونه يې کرار روحونه يې تازه کړي، او د مينې او پخلاينې سبقونه ورکړي چې اغزي ګلونه شي او د دوه اويا ملتونو جنګ ته توجيه پيدا کړي.

دا وضعيت له خپلو لوړو ځوړو سره روان و، تر هغې پورې چې دنيوي ايډيالوژۍ را ورسېدې او خلک يې د کور، کالي، ډوډۍ په لانجو اخته کړل. دوی دعوا کوله چې بې‌طبقې ټولنه به رامنځته کوي او کارګران او خواري‌کښان يې پاڅون ته ور وبلل. دوی د واکمنو را پرځولو ته ملا وتړله او هغوی په وژلو او انقلابي انتقام وګواښل. دوی دين د ملتونو اپيم وباله او په همدې دنيا کې يې د جنت د جوړولو زېری وکړ، داسي جنت چې د پانګوالو، شتمنو او هغو کسانو پر ککريو جوړېږي چې خواري نه کوي. دا خبره به پرېږدو چې د دې جنت پر ځای يې څه ډول دوزخ را ته جوړ کړ!

په دې نوې دعوا کې د زغم او تېرېدلو خبره، مدارا ته رابلل، د پخلاينې ستايل، شعر ته غوږ نيول، له ادبياتو سره وخت تېرول، رياضت او د نفس تزکيې ته ملا تړل، په قدسي چارو لاس پورې کول، ټول بې معنا او خرافي کارونه بلل کېدل او کله کله خو خيانت هم ګڼل کېدل. يوازينی شی چې په دې بازار کې يې خريدار درلود، انقلابي شور او ولولې او غټې غټې وعدې وې چې داسي فاضله مدينه او بې عيبه دنيا به جوړوو.

په دې نوي اخ و ډب کې ځينو د دين لمن ونيوله چې وګوري څه ورباندې کولی شي. دوی غوښتل دا وازمايي چې له دين څخه څنګه وسله جوړولی شي چې خپل حريف پرې وپرځوي او ميدان ځان ته خالي کړي او بيا د اقتدار او انتصار پر ګدۍ کېني. له دې شېبې وروسته نوی دود راميدان ته شو او د دين داسي نسخې جوړې شوې چې د آخرت تر غم د حاضرت سودا ورسره ډېره وه او تر اخروي سعادت دنيوي رقابت ته يې زيات فکر کاوه. د ديندارۍ په دې نسخه کې سياست له ديانت او ديانت له سياست سره يو شان وو. له اخ و ډبه ډکې مظاهرې ورته تر ټولو آرام چلند ښکارېده او ترور او اختطاف ورته عادي خبرې وې. تر دې وروسته، شبنامه او روزنامه، اساسنامه او مرامنامه او داسي ډېرې نورې نامې باب شوې؛ د شرق او غرب په اړه خبرې ډېرې شوې او له هندو او سيکهـ، مسيحي او يهودي او بودايي سره لاس او ګرېوان کېدل، جهاد وبلل شو او د رحمت او رأفت ځای مذهبي او فرقه‌يي شخړو ونيو. په دې ډول ديندارۍ کې لومړنی معمولي اندېښنې د نامسلمانانو په لاس د اسلامي نړۍ د تېلو او ګازو غارت او د حاکمو نظامونو رټل دي. حاکم نظامونه څکه پر ګنل کېږي چې د عمومي خدمتونو په وړاندې کولو، د اسهامو د بازار په تنظيمولو، د اسلامي بانکوالی په ښه کولو، د توليد په زياتولو، په نړۍوالو بازارونو کې له رقيبانو سره په مقابله کې، او لنده دا چې په يو مخ دنيوي چارو کې ناکام دي. البته په ټولنه کې د ښځو د حضور او وندې پورې تړلې تابوګان هم، چې ظاهراً ديني مسأله ښکاري خو په حقيقت کې کاملاً دنيوي چاره ده، د دعوې دنګلې موضوع وي.
د ديندارۍ په دې نمونه کې، د تسامح خبرې کول تسليمي ګڼل کېږي؛ د مهربانۍ پيغام وېرېدل او ډارنتوب؛ او د پخلاينې غږ خيانت تعبيرېږي.

په دې ډول ديانت کې اسلام ته د هويت د يوه جز او ابزار په سترګه کتل کېږي، کټ مټ د ژبې، جغرافيې او هغو نورو هويت جوړوونکو عناصرو غوندې چې له نيکونو راته په ميراث کې پاتې کېږي. د دې هويت دفاع او پر حدودو او ثغورو يې دعوا په داسي رسالت بدل شوې دي چې که همدا رسالت ادا کړې، ګواکې ټول ديانت دې سم شوی دی او که ادا يې نه کړې، نه دې لمونځونه کومه ګټه لري، نه دې دعا او عبادت کومه معنا لري.

دا هويت بيا په نورو وړو هويتونو ماتېږي او سني او شيعي، صوفي او سلفي، حنفي او حنبلي، اخواني او تحريري، جهادي او تبليغي، ديوبندي او بريلوي، او داسي نور هويتونه ورنه زېږي چې هر يو يې له بل سره دعوې دنګلې کوي، ان کله کله د يو بل وينې تويوي چې خپل هويت بر وښيي او د بل مشروعيت ورنه واخلي. د دې ډول ديندارۍ کار کرښې ايستل او بريدونه ټاکل، د خپل دريځ کلکه دفاع او د نورو پر حريمونو حملې کول دي. دلته د اشتراک ځای افتراق نيسي او د خواخوږي ځای بد نيتي. څه چې دلته د چا چنداني نه وريادېږي، هغه اخلاق دي.
په دې ډول ديندارۍ کې ځوک د مخالفانو د وژلو پر مهال زړه نا زړه نه کېږي او د نورو د کورونو له ورانولو ډېډه نه کوي، ځکه چې د خپلې ډلې د هرې ګټې لپاره له شريعت څخه توجيه پيدا کولی شي، ان که دا توجيه کمزوری هم وي او خپل کار ته داسي تأويلونه پيدا کولی شي چې مشروع ښکاره شي.

دلته هلته داسي عالمان هم شته چې له حالته ځورېږي او داسي صوفيان شته چې له دې حالته ګيله‌من دي او داسي روښانفکران شته چې ورباندې نيوکې کوي، خو د هويت اسلام د جنګي فيل غوندې هرې خوا ته حملې کوي او د

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکې په ځير و لولئ

نیوکو او فکر کولو لپاره چا ته موقع نه ورکوي. د دې سره دېنمنو هویتونو د جوړولو په اخ و ډب کې د کرکې دیانت خپل سیوری غوړوي او د حقیقت او معنویت اسلام ته بیا وده کولو موقع نه ورکول کېږي. د معنوي اسلام هغه نیالګی چې مهیني عارفانه غوټۍ پرې ټوکېدلې وې، نه پرې ښودل کېږي چې د اخلاق او فضیلت له مېوو په ډکې ونې بدل شي. دا یوازې د افغانستان کیسه نه ده، بلکې په نورو مسلمان مېشتو هېوادونو کې هم همدا کیسه تېره شوې ده یا تېرېږي.

افغانستان د عرفان له پرځېدلو څخه د بنسټپالنې تر عروجه پورې:

د دې ټولنې د نن او سبا لپاره تصوف او عرفان څه کولی شي، په تېره بیا هله چې مذهبي بنسټپالنه ورځ تر بلې له لا لویو ښکرو او منګولو سره را څرګندېږي.

تصوف او عرفان، د اوسنی بنسټپالنې بر خلاف، کومه نوې پدیده نه ده، بلکې په دې سیمه کې تر ټولو پخوانی دیني بهیر دی چې له دوهمې هجرې پېړۍ راهیسې تل د پراخېدو په حال کې و او د اسلامي تمدن له غوړېدا سره سم، وغوړېده او د دې تمدن له مړاوې کېدو سره سم، په ځنکدن شو.

هاغه مهال چې د اسلامي عرفان د عروج دور و، صوفیانه طریقتونو په دیني ارشاداتو د خلکو د ذهنونو په خړوبولو کې مهم نقش درلود. تر هغو مسلمانو حاکمانو او پاچاهانو چې په نارو سورو به یې ځانونه د اسلام او شریعت خېروونکي بلل، دې طریقتونو د دیانت د غوړېدا او د اخلاق او معنویت په خپرېدا کې لا زیات کار کاوه.

څنګه چې صلاح شادي د تهذیب مدارج السالکین په کتاب کې ښودلې دي، د صوفیانو تعلیمات پر څلورو محورونو بنا وو: د انسان رابطه له ځانه سره، د انسان رابطه له نورو انسانانو سره، د انسان رابطه له نورو مخلوقاتو سره، او د انسان رابطه له خپل خدای سره چې د هرې رابطې لپاره خپل خپل اصول او ادبونه وو. ډېرو مسلمانو عارفانو، بې له دې چې د شریعت اعتبار ته زیان ورسوي، شریعت ته یې د داسې لارې په سترګه کتل چې انسان پرې معنوي تجربې کولی او په آخر کې حقیقت ته رسېدلی شي. هغوی خپلو مریدانو ته دیني فضایل او ادبونه په منظمه بڼه ورښوول. هغو مشرانو چې په دې برخه کې د نظر خاوندان وو، ځان ته د اجتهاد خپل طریقه درلوده. دوی ځکه ورته طریقت ویل چې په مرسته یې د حقیقت په لوري لاره پرانیستل شي [طریقت په عربي ژبه کې لارې ته وایي. ژباړن]، هغه حقیقت چې د انسان په ژوند کې د اخلاقي فضایلو په عملي کېدو سره پیلېده او له مطلق حقیقت سره، یعنې له الهي ذات سره په وصال ختمېده. د انسان د اروا راسپړل او سلامتي ته یې پام کول چې د نفس تزکیه او تهذیب بلل کېده، د صوفیانو یو مهم کار و. څه چې صوفیانو ته تر ټولو کم راښکونکي وو، په دنیوي چارو لاس پورې کول وو، په تېره بیا د سیاست او قدرت طلبۍ لانجمنې او له شخړو ډکې چارې. صوفیانو به تر هر څه زیات پر نفس او دنیا نیوکې کولې او عیبونه به یې را سپړل. د نفس معنا د انسانانو ځانولی او ځانغوښتنه ده او د دنیا دوی معناګانې وې، ثروت او قدرت چې زیاتېدل یې د انسان د ژغورنې او خلاصون د لارې خنډ ګڼل کېږي.

اوسنې خلک او ناقدان پر عرفان او صوفيګرۍ دا نیوکه کوي چې هغوی به چارې خورا زیاتې رازجن کولې، عقل او تجربې پوهه به یې کم ارزښته ګڼل او له فلسفې سره به جوړ نه وو. دا کاروونه پخپله د خرافاتو د بازار ګرمېدو ته لاره هواروي. ښایي همدا عاملونه د اسلامي تمدن په کمزوري کولو کې لاس درلودلی وي ځکه چې هر تمدن او هر فرهنګ یوازې به عقلاني انتقاد پایي او غوړېږي او کله چې د داسې عقلانیت ځای جبر او تسلیمېدل ونیسي او د چارو د عقلاني ارزولو لپاره کوم ابزار نه وي، نو هغه فرهنګ او تمدن راپرځي. دا هماغه څه دي چې په اسلامي تمدن کې هم را پېښ شول. ښایي دا به د انصاف خبره نه وي چې ټول پړه د تصوف او عرفان غاړې ته واچوو، ځکه چې په داسې بدلونونو کې د سیاست، اقتصاد، هنر، پوهه، او فرهنګ له نقش څخه انکار نه شو کولی او صوفیان د دې تمدن یوازې یوه برخه وه، هغه هم داسې برخه چې په یوه ګوټ کې ناسته وه او له دنیوي چارو سره چنداني لېواله نه وه. په دې ډګر کې مستبدو حکومتي نظامونو، تړلیو فرهنګي منظومو، او بې‌کاره تعلیمي سیستمونو لوی لاس درلود.

ډېره موده کېږي چې زموږ په سیمه او هېواد کې د تصوف زور ختلی دی او څو پېړۍ کېږي چې هېڅ لوی نظریه جوړوونکی، هېڅ لوی عارف شاعر، او هېڅ عارف مشربه دینپوه مو نه دی لرلی. یوازې لاهوري اقبال و چې له اسلامي عرفان سره همفکره و، البته هغه هم پر صوفیانو نیوکې کولې، که له اقباله را تېر شو، نور نو په ندرت سره داسې نامتو کسان پیدا کولی شو چې د مولانا او ان د جامي او بېدل ورم ترې ولټېږي. البته په دې وروستیو وختونو کې څو دیني نوفکران پیدا شوي دي خو لا یې د مسلمانانو په منځ کې خپل ځای ځایګی نه دی موندلی. دا چې تصوف او عرفان پرځېدلی دی، یوازینۍ نتیجه یې دا نه ده چې د خرافاتو بازار غوړېدلی دی او د ځینو کار و بار یې سم کړی دی – سره له دې چې دا خبره هم مهمه ده – خو تر دې لا مهمه خبره دا ده چې د اغېزناکو عرفاني شخصیتونو

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

او عرفاني بهيرونو نه شتون، هغو نويو سياسي ډلو ته د ودې لاره هوراه کړه چې د دين په نامه د دنيا کار و بار کوي او درګرده لګيا دي چې د حکومت واکې په لاس کې واخلي او که د دې کار لپاره ان د وينو ويالې هم بهوي. دا د اسلامي بنسټپالنې بهير دی چې د اصيل اسلامي تصوف او عرفان په نه شتون کې يې د مسلمانانو معنوي تنده په کاذبو شيانو ماتوي او د هويت او ديانت په ګډولو سره د اسلام او مسلمانانو د سرلوړۍ دعوې کوي او معلومه هم نه وي چې د دې دعوې د پوره کولو لپاره کوم پلان او پروګرام لري.

ديني بنسټپالنې ځومره چې يې وس و، هماغومره يې د شريعت پر ظاهر باندې تمرکز باب کړی دی او اخلاق او معنويت يې له پامه غورځولی دی. اوس چې د دې بهير له پيله قريب يوه پېړۍ تېره شوې ده، اسلامي ټولنې په اخلاقي لحاظ تر پخوا زيات پرځېدلې دي او په انساني لحاظ په ناوړه حالت کې دي. هغه ديانت چې بنسټپالنه يې بابوي، مستقيمه نتيجه يې له خدای څخه لرې کېدل او قدرت ته ور نژدې کېدل دي. دوی په همدې وجه، د الهي صفتونو په منځ کې تر هر څه زيات حاکميت يادوي او د شريعت په تعليماتو کې هغو تعليماتو ته ځنې غورځوي چې له سياست سره رابطه ولري. سيکولرايزېشن که د دنيوي کولو او دنياپالنې په معنا وي، نو دا بنسټپال مسلمانان دي چې د مسلمانو صوفيانو او عارفانو برخلاف، دنيوي وسوسې په مسلمانانو کې زياتې کړې دي او د دين معنوي تومنه لرې کړې او پر ځای يې د ثروت او قدرت دنيوي لانجې په کې اچولې دي. خو دا چې دا کار په سم منطق سره نه دی ترسره شوی، نو نتيجه يې داسې بې ډوله سيکولريزم دی چې نه اجازه ورکوي چې ټولنې مو واقعاً ديني ټولنې پاتې شي او نه پرېږدي چې ټولنې په رښتيا سيکولرې شي.

نن سبا هغه ځوان مسلمان چې د بنسټپالو تبليغات وربانديې اثر کړی وي، د دې پر ځای چې فکر وکړي چې د خدای رضا څنګه حاصلولی شي او په کومو فضايلو او اخلاقي مکارمو د معنويت په لاره سمبېدلی شي، فکر يې په دې خبرو بوخت وي چې د عربستان تېل چېرته ځي، په منځني ختيځ کې د ايران نقش څه دی، د امريکا نفوذ به چېرته ورسېږي، د ترکيې په انتخاباتو کې به کوم ګوند ډېرې رايې واخلي ... او همدغه خبرې هغه ته ديانت او عبادت ښکاري. اعتکاف او خلوت چې پخوا د روح د صيقل کولو مهمه چاره ګڼل کېدل، اوس يې خپل ځای په مجازي شبکو کې ګوندي تبليغاتو او رقيبانو او مخالفانو ته سپکو سپورو او زنده باد و مرده باد ويلو ته پرې ايښی دی. خبره دا نه ده چې ځوک دې په دغو موضوعاتو کار نه لري يا ګواکې مسلمانان حق نه لري چې په دې مسايلو بوخت شي، بلکې خبره د داسې چارو د ترسره کولو په منطق کې ده. يعنې بايد وپوهېږو چې کوم کار تعبدي چاره ده او په تعبدي منطق بايد ترسره شي او کوم کار تعقلي چاره ده چې بايد خپل منطق يې وپالو.

د بنسټپالنې په اړه ډېرې خبرې کولی شو خو دلته به غوره دا وي چې پر دې فکر وکړو چې د صوفيانو او عارفانو له ميراثونو څخه د مسلمانو ټولنې د وضعيت د ښه کولو لپاره څنګه کار اخيستلی شو. ځينې صاحب نظران په دې باور دي چې اسلامي عرفان د بنسټپالنې ښه بديل دی، خو بايد وګورو چې دا کار څنګه کېدلی شي.

اسلامي عرفان سره له دې چې د دين د لومړي لاس له منابعو څخه يې الهام اخيستی دی خو د انساني هڅې او اجتهاد محصول دی چې د تاريخ رنګ پرې کېناستلی دی او په مختلفو دورو کې د مسلمانانو د تاريخي او فرهنګي ضرورتونو په ځواب کې راټوکېدلی دی. که دې ميراث ته د تقدس په سترګه وګورو، بيا به يې نقد کولی نه شو او تر هغې پورې چې سم نقد نه وي، معقول چلند او ډيالوګ ورسره نه شو کولی. هر ميراث چې د اوسني پېر نه مخکې نړۍ پورې تړاو ولري، که يوازې په مونولوګ اخته وي او يوازې خپلې خبرې وکړي او زموږ وانه وري، نو ننني ټولنې به بندې لارې ته ورسوي او له اوسنۍ نړۍ سره په مخامخ کېدو سره به ټولنه په کړکېچ اخته کړي. د مسلمانو عارفانو له ميراث سره د خبرو اترو پيلول او ورسره راکړې ورکړې کول د دې ميراث د کارولو يوه ښه لاره ده. دا کار په نويو تيوريو او ننيو علومو ترسره کولی شو.

همدارنګه د اسلامي عرفان ژبه د تېرې زمانې ژبه ده، داسې ژبه ده چې د هغو انسانانو ذهنيت ته جوړه وه چې په رازناکه نړۍ کې اوسېدل او د ډېرو طبيعي چارو له بيانولو عاجز وو. د دې لپاره چې د اسلامي عرفان زېرمې راوسپړو، د ژبې رمزونه يې بايد پيدا کړو او لږ تر لږه يوه برخه يې په ننۍ ژبه وليکو چې د اوسنيو نسلونو په طبع برابره شي.

د اوسنيو ناقدانو په نظر، د پير او مريد رابطه پخوا داسې وه چې نتيجه يې له پاسه ښکته خوا ته عمودي رابطه وه چې له پخوانۍ نړۍ سره جوړېده او زموږ په فرهنګ کې يې په مختلفو نومونو د استبداد او ديکتاتورۍ بابولو ته لاره هواروله. نن په کار ده چې دا رابطه افقي بڼه خپله کړي چې ديموکراتيکه فضا رامنځته شي او د پير او مريد دوه اړخيزې خبرې اترې په کې وي، هماغسې چې په مدرنو پوهنتونونو کې د استاد او محصل تر منځ وي او د پوښتنو لپاره کوم محدوديت او فکر کولو لپاره کومه وېره نه وي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

اسلامي عرفان له نويو پوهنو لکه ارواپوهني، ټولنيزې اروا‌پوهني، وګړپوهني، او ان عصب‌پوهني څه ګټه اخيستلی شي، هماغسې چې په پخوا کې يې د يونان او هند او لرغوني ايران له ميراثونو څخه ګټه اخيستل شوې وه. په دې کار سره به نوي عصر د مسلمانانو روحي او اروايي اړتياوو ته ځواب وويلی شي او هغه ځوابونه به تکرار نه کړي چې پخوانيو انسانانو ته ورکړل شوي وو او د هغوی خپل ضرورتونه يې پوره کول.

په همدې ډول، هغه سيالي چې له پخوا وختونو راهيسې د فقيهانو او عارفانو تر منځ روانه وه او کله کله به د يو بل په نفي کولو او رټلو تماميده، خپل ځای همکاری ته ورکړي. د دې کار تر ټولو ښه لاره دا ده چې د هر يوه د تخصص قلمرو مشخص شي. دا چې ويل کيږي چې د مدرني نړۍ ځانګړنه د قلمرونو بېلول او د هر قلمرو د خپل منطق کشفول دي، هسې خبره نه ده. که دا خبره له نورو تخصصونو او قلمرونو سره د عرفان د رابطې د تعيينولو لپاره وکارول شي، نو ډېره مرسته به وکړي.

لنډه دا چې که د مسلمانانو عرفاني ميراث د هغوی د فقهي او کلامي ميراث په شان بيا ورغول شي او اصلاح شي، د خرافاتو دورې ورنه وشنډل شي، او نوې تيورۍ او پوهنې يې هم مرستې ته ور ودانګي نو تمه کيږي چې په اسلامي نړۍ کې د افراطي ايډيالوژيو لپاره مناسب بديل شي. تر هغې پورې چې دا کار نه وي شوی، دا وېره به وي چې ساده پاک زړي مسلمان ځوانان به په آسانۍ سره د افراطي ډلو د تبليغاتو په لومه کې ولوېږي. افراطيان به ورباندې د جنت زېری کوي او دوی به يې په خپل خيال کې ترسيموي، داسې جنت چې لاره ورته يوازې د انفجار او انتحار په سرک تللې ده.

نور بيا

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېږلو مخکې په ځير و لولـئ